

“OSHIQ O'LDING EY, KO'NGIL” G'AZALIDA ISHQ VA MA'NAVIYAT UYG'UNLIGI

Toshkent Davlat Sharqshunoslik universiteti Sharq tillari va adabiyoti institute Filologiya
va tillarni o'qitish: arab tili 1-kurs talabasi

Baxtiyorova Madina Jasur qizi

Anotatsiya: Mazkur maqolada Muhammad Rizo Ogahiy lirikasida ishq mavzusi nafaqat insoniy tuyg'u sifatida, balki ma'naviy kamolot manbai sifatida ham tasvirlanadi. Shoir ishqni qalbni poklovchi, nafs va pastkashlikdan xalos qiluvchi qudrat sifatida ko'rsatadi. Oshiqning hijron azobi, sabr-toqati va sadoqati orqali uning ichki dunyosi, axloqiy fazilatlari va ruhiy yetilishi ochib beriladi. Ogahiy g'azallarida ishq va ma'naviyat ajralmas tushunchalar bo'lib, dunyoviy boyliklardan ko'ra ruhiy poklik va komillik yuqori qadriyat sifatida namoyon bo'ladi. Shoir lirik qahramonning ruhiy iztiroblari, ma'shuqa oldidagi o'jizligi va ichki kurashini badiiy vositalar orqali ifodalaydi, ritorik savollar, tashxis va tazod san'ati bilan ishqning kuchi va oshiqning sadoqati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Ishq, ma'naviyat, Ogahiy, lirika, qalbni poklash, sabr, fidoyilik, ruhiy kamolot, ichki dunyo, axloqiy sifatlar, ruhiy poklik, san'at, qarama-qarshilik.

Аннотация: В данной статье тема любви в лирике Мухаммада Ризо Огахи представлена не только как человеческое чувство, но и как источник духовного совершенства. Поэт показывает любовь как силу, очищающую сердце и освобождающую его от низменных желаний и пороков. Через страдания влюбленного от разлуки, его терпение и преданность раскрываются его внутренний мир, моральные качества и духовная зрелость. В газалях Огахи любовь и духовность — неразделимые понятия, а духовная чистота и совершенство показаны как высшие ценности по сравнению с материальными благами. Поэт художественными средствами выражает духовные мучения лирического героя, его слабость перед возлюбленной и внутреннюю борьбу, подчеркивая силу любви и верность влюбленного с помощью риторических вопросов, диагностики и искусства контраста.

Ключевые слова: Любовь, духовность, Огахий, лирика, очищение сердца, терпение, преданность, духовное совершенство, внутренний мир, моральные качества, духовная чистота, искусство, контраст.

Abstract: In this article, the theme of love in the lyrics of Muhammad Rizo Ogahiy is depicted not only as a human emotion but also as a source of spiritual perfection. The poet presents love as a force that purifies the heart and frees it from base desires and vices. Through the lover's suffering from separation, patience, and loyalty, his inner world, moral qualities, and spiritual maturity are revealed. In Ogahiy's ghazals, love and spirituality are inseparable

concepts, and spiritual purity and perfection are shown as higher values than worldly wealth. The poet expresses the lyrical hero’s spiritual anguish, vulnerability before the beloved, and inner struggle through artistic means, emphasizing the power of love and the lover’s fidelity with rhetorical questions, diagnosis, and the art of contrast.

Keywords: Love, spirituality, Ogahiy, lyrics, heart purification, patience, devotion, spiritual perfection, inner world, moral qualities, spiritual purity, art, contrast.

Mumtoz adabiyot an’analarida ishq mavzusi yetakchi o‘rin tutgan bo‘lsa-da, Muhammad Rizo Ogahiy lirikasida u yangicha ruh va chuqur ma’naviy mazmun bilan boyitiladi. Shoir ishqni nafaqat insoniy tuyg‘ular ifodasi, balki ma’naviyat bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan ruhiy kamolot manbai sifatida talqin qiladi. Uning nazarida ishq, qalbni poklovchi, insonni nafs va pastkashlikdan xalos etuvchi, uni komillik sari yetaklovchi ulug‘ qudratdir. Ogahiy she’riyatida ishq va ma’naviyat o‘zaro ajralmas tushunchalar sifatida namoyon bo‘ladi. Oshiqning hijron azobi, sabr-toqati va sadoqati orqali insonning ichki dunyosi, axloqiy fazilatlar va ruhiy yetilishi ifodalanadi. Bu jarayonda ishq insonni sinovdan o‘tkazadi, uning irodasini mustahkamlaydi va qalbini tozalaydi. Natijada ma’naviyat, ya’ni insonning ichki pokligi, halolligi, vafodorligi va sabr-bardoshi yanada yuksaladi. Shoir ma’naviyatni inson hayotining eng oliy qadriyati sifatida ko‘rsatadi. Uning g‘azallarida dunyoviy boyluk va o‘tkinchi manfaatlar qadrsiz ekani, haqiqiy baxt esa ruhiy poklik va komillikda ekani ta’kidlanadi. Ishq ana shu ma’naviy yuksalishning vositasi sifatida tasvirlanadi. Ya’ni, ishq orqali inson o‘z “men”ini anglaydi, nafsni jilovlaydi va yuksak axloqiy darajaga erishadi. Mazkur g‘azalda Muhammad Rizo Ogahiy ishqiy iztirob orqali inson qalbining eng nozik kechinmalari, ichki kurashi va ma’naviy sinov jarayonini chuqur badiiy ifodalaydi. She’r boshidan oxirigacha savol ohangida qurilgani oshiqning o‘z ko‘ngli bilan yuzma-yuz turib, o‘zini taftish qilayotganini ko‘rsatadi

“Oshiq o‘lding, ey ko‘ngul, joning kerakmasmu sanga?”

O‘tga kirding jismi uryoning kerakmasmu sanga?”

Mazkur baytda lirik qahramon o‘z ko‘ngliga murojaat qiladi. “Ko‘ngul” obrazining shaxs sifatida tasvirlanishi tashxis (jonlantirish) san’atiga misoldir. Oshiq bo‘lgan ko‘ngil jonini ham, jismni ham unutgan darajaga yetgani ritorik savol orqali ifodalanadi. “O‘tga kirding” birikmasi ishq azobining kuchliligini anglatuvchi istiora bo‘lib, “jismi uryon” iborasi esa himoyasiz, zaif holatni bildiradi. Baytda ishqning insonni o‘zlikdan kechishga olib boruvchi kuch ekani ta’kidlanadi.

“Istabon ul yuz tamoshasini ko‘zdin dam-ba-dam,

Qon to‘karsan chashmi giryoning kerakmasmu sanga?”

Bu baytda oshiqning ma’shuqa jamolini ko‘rishga bo‘lgan cheksiz ishtiyoqi tasvirlanadi. “Dam-ba-dam” so‘zi davomiylikni bildiradi. “Qon to‘karsan” ifodasi mubolag‘a bo‘lib, ko‘z yoshning haddan ziyodligini anglatadi. “Chashmi giryon” (yig‘lovchi ko‘z) birikmasi esa an’anaviy mumtoz obrazdir. Baytda ishqning ruhiy azobi jismoniy og‘riq darajasiga yetgani tasvirlanadi.

*“Hardam etkung orzu kofir ko‘zi nazzorasin,
Qil hazarkim naqdi imoning kerakmasmu sanga?”*

Bu baytda ishq va iymon o‘rtasidagi ziddiyat ochiladi. “Kofir ko‘z” bu - ma’shuqaning sehrli nigohi timsoli. “Naqdi iymon” iborasi iymonni bebaho boylik sifatida tasvirlaydi. Shoir ogohlantirish ohangida so‘z yuritadi: go‘zallikka haddan tashqari berilish ma’naviy qadriyatlarni yo‘qotishga olib kelishi mumkin. Bu yerda tazod san’ati (ishq va iymon qarama-qarshiligi) mavjud.

*“Lutfung etding xasta ko‘nglimdin darig‘, ey shohi husn,
Bu gadoyi zori hayroning kerakmasmu sanga?”*

Mazkur baytda ma’shuqa “shohi husn” (go‘zallik podshohi) sifatida ulug‘lanadi, oshiq esa “gadoyi zor” (bechora tilanchi) sifatida tasvirlanadi. Bu qarama-qarshi qo‘yish (kontrast) orqali oshiqning ojizligi kuchaytiriladi. “Xasta ko‘ngil” iborasi ruhiy jarohatni anglatadi. Baytda ma’shuqaning beparvoligi va oshiqning iltijoli holati ifodalangan.

*“O‘zgalarga iltifoting aylading maxsus, bu
Mustahiq lutfu ehsoning kerakmasmu sanga?”*

Bu baytda oshiq o‘zini ma’shuqaning mehr-muhabbatiga munosib deb biladi. “Iltifot”, “lutf”, “ehson” so‘zlari yaxshilik va marhamat ma’nosini kuchaytiradi. Oshiqning dardi, e’tibordan chetda qolish. Ritorik savol orqali uning iztirobi yanada chuqurlashtiriladi.

*“Sel g‘amdin xonavayron o‘ldimu yod etmading,
Aytkim bu xonavayrining kerakmasmu sanga?”*

“Sel g‘am” bu - kuchli qayg‘u timsoli bo‘lib, istiora asosida qo‘llangan. “Xonavayron” qalbning vayron bo‘lishini anglatadi. Shoir o‘z qalbini uyga qiyoslaydi. Bu yerda ruhiy iztirob moddiy xaroba manzarasi bilan tasvirlanadi.

*“Ogahiy holin ko‘rub doim tag‘ofil qilg‘osan,
Shoiri donoyi davroning kerakmasmu sanga?”*

Maqta'da shoir o'z taxallusini keltiradi. “Tag‘ofil” bu - beparvolik qilish degani. Shoir o‘zini “shoiri donoyi davron” deb ataydi, bu yerda biroz g‘urur va kinoya seziladi. Oshiq nafaqat muhabbat, balki o‘zining qadrini ham tan oldirishni istaydi.

Xulosa qilib aytganda, Muhammad Rizo Ogahiy lirikasida ishq mavzusi insoniy tuyg‘udan ko‘ra kengroq, u ruhiy kamolot va ma‘naviy poklik manbai sifatida talqin etiladi. Shoirning g‘azallarida ishq va ma‘naviyat ajralmas tushunchalar sifatida namoyon bo‘lib, oshiqning hijron azobi, sabr-toqati va sadoqati orqali uning ichki dunyosi, axloqiy fazilatlar va ruhiy yetilishi ochib beriladi. Ogahiy ishqni qalbni tozalovchi, insonni nafs va pastkashlikdan xalos qiluvchi kuch sifatida ko‘rsatadi. G‘azallarda savol ohangi, tashxis va ritorik san‘at vositalari orqali oshiqning ichki iztirobi, ikki xilligi va cheksiz sadoqati badiiy ravishda ifodalanadi. Baytlarda ishlatilgan istiora, qarama-qarshilik va mubolag‘a san‘ati ishqning inson ruhiyatini sinovdan o‘tkazuvchi, uni ruhiy va axloqiy jihatdan yuksaltiruvchi kuch ekanini ta‘kidlaydi. Shu bilan birga, dunyoviy boylik va o‘tkinchi manfaatlar qadrsiz ekani, haqiqiy baxt va ma‘naviy mukammallik esa ruhiy poklik va fidoyilik orqali erishiladigan yuksak qadriyatlar sifatida ko‘rsatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev V. O‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent, O‘qituvchi nashriyoti, 1964. B-347- 376
2. Ogahiy she‘riyatidan. Toshkent. 1983. 120 b.
3. Z.Qosimova Mumtoz adabiyot vakili Ogahiy ijodida ishq mavzusi
4. Muhammad Rizo Ogahiy. Asarlar. VI jildlik, 1jild. Devon—T.: G'. G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1971.-54.b